

Pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisen elämäkerran uusi ajoitus

Tutkimuksessani *Pyhän Aleksanteri Syväriläisen oppilaat historiallis-kriittisen tutkimuksen valossa*¹ osoitin, että pienten luostarien perustajien elämäkertojen ilmaantuminen ajoittuu Aunuksen Karjalassa vasta 1800-luvulle ja on kiinteässä yhteydessä alueen luostarien jälleenrakentamisen kanssa. Niinpä esimerkiksi Ondrusovan luostarin jälleenrakentamisen aloitti vuonna 1808 Valamon igumeni Innokenti. Vasojärven luostarin jälleenrakentamisesta huolehti puolestaan Konevitsan skeemamunkki Ignati veljestöineen vuodesta 1830 lähtien. Huomionarvoista on, että molempien luostarien perustajien elämäkerrat on kirjoitettu 1800-luvulla Valamon luostarin vaikutuspiirissä, mikä edesauttoi sekä Adrian Ondrusovalaisen että Nikifor Vasojärveläisen kunnioittamista pyhinä, ensin paikallisesti ja myöhemmin myös yleiskirkollisesti.

Varhaisimpana kirjoitettuna pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisen elämäkertana pidetään Valamon luostarin igumeni Damaskinin² vuonna 1856 toimitamaa julkaisua *Ondrusovan–Nikolaoksen-erakkola*. Hiljattain Valamon luostarin vanhan kirjaston osastolta XII löytyi aiemmin tuntematon käsikirjoituskokoelma, joka on otsikoitu *Igumeni Innokentin kertomus pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisesta*.³ Tämä uusi löytö mahdollistaa Adrian Ondrusovalaisen elämäkerran kirjoittamisen ajoittamisen vuoteen 1813.

Igumeni Innokentin käsikirjoitukseen on taroituksellisesti yhdistetty vielä kaksi asiakirjaa,

jotka kuuluvat samaan aihepiiriin. Ne on kirjoitettu eri paperille, eri käsialalla ja päivätty eri ajankohtiin. Toinen asiakirjoista sisältää Valamon luostarin rakentaja Joosefin kertomuksen, jossa on merkintä ”kopioitu vihkosta 8”. Sen tapahtumat ajoittuvat vuoteen 1723. Muistiin ne on kirjoitettu vuonna 1769 ja kopiointiajankohta on 1792. Toinen asiakirja on kopio kirjeestä, jossa on päivämäärä 23.10.1847 ja igumeni Damaskinin autenttinen allekirjoitus.

Löytö on erityisen merkittävä, koska se valottaa pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisen kunnioitukseen liittyviä seikkoja silloin, kun 1800-luvun tutkimuskirjallisuus antaa asiasta ristiriitaisia näkemyksiä. Esimerkiksi vuoden 1811 julkaisu esittää, että perimätiedon mukaan munkki Adrian Ondrusovalainen, entinen aatelismies Andrei Zavališin, perusti Aunuksen alueelle Laatokan rannan läheisyyteen Ondrusovan luostarin.⁴ Lähteen mukaan tarkempia

1 Karvonen 2008.

2 Damaskin toimi Valamon luostarin igumenina 1839–1881. Hänet tunnetaan Valamon luostarin rakentajana ja kehittäjänä sekä luostarin historiaan liittyvän perimätiedon kerääjänä.

3 Löydös Irina Karvonen 5.6.2010

4 История Российской иерархии, часть III, 1811, 98–99. Lähteen mukaan tietoja luostarin perustamisvuodesta ja sen perustajasta munkki Adrianista ei ole löydettävissä.

tietoja luostarin perustamisvuodesta ja sen perustajasta munkki Adrianista ei ole löydettävissä.

Tieto Ondrusovan luostarin perustamisesta löytyy kuitenkin vuonna 1852 julkaistusta kirjasta, joka käsittää kaikki Venäjän luostarit ja kirkot. Sen mukaan Ondrusovan luostarin perusti vuonna 1520 pyhän Aleksanteri Syväriläisen oppilas pyhittäjä Kornili, jonka seuraajana oli munkki Adrian. Kornili haudattiin Zadne-Nikiforovan erakkolaan, mutta Adrian haudattiin Ondrusovan luostariin.⁵ Teoksen koonnut tutkija-keräilijä Aleksandr Ratšin kertoo, että hänen käyttämänsä lähteet ovat luotettavia. Hän ei kuitenkaan mainitse niitä erikseen nimeltä. Ratšinin näkökulma Ondrusovan luostarin perustamishistoriaan ei saa tukea myöskään tutkimuskirjallisuudesta ja esimerkiksi historioitsija V. V. Zverinskin mielestä ”Ratšinin antama tieto on täysin väärä”⁶

On mielenkiintoista huomata, mihin ratkaisuun päätyy myöhemmin historioitsija E. V. Barsov tutkimuksessaan *Andrei Zavališin ja hänen erakkolansa*, joka julkaistiin Moskovan yliopiston tieteellisessä julkaisusarjassa vuonna 1884. Tutkimuksessaan hän pohtii Ondrusovan luostarin historiaan liittyviä kysymyksiä. Barsov toteaa, ettei 1800-luvulle tultaessa ole säilynyt yhtään luostarin perustamisaikoihin liittyvää asiakirjaa ja siksi rekonstruoitaessa historiallisia faktoja on käytettävissä ainoastaan perimätietoon perustuvaa ainesta.⁷

Niinpä Barsovin mielestä Pyhän Aleksanteri Syväriläisen elämäkerrassa⁸ esiintyvä kertomus pyhittäjä Aleksanterin ja aatelismies Andrei Zavališinin tapaamisesta metsässä Syvärin mailla on se perusta, johon on nivottu myöhemmin sepitetyt legendat. Barsovin keräämän perimätiedon mukaan Andrein elämän kulku muuttui täysin toisen pyhittäjä Aleksanterin luona käynnin jälkeen. ”Hän jätti maailman ja tuli kilvoittelemaan Syvärin luostariin, missä hänet vihittiin munkiksi nimellä Adrian. Oltuaan Syvärin luostarissa kohtuullisen pitkän ajan, Adrian vetäytyi pyhittäjä Aleksanterin siunauksella kilvoittelemaan yksinäisyyteen Laatokan rannalle. Näin syntyi uusi erakkola”⁹

Valamon luostarilla on ollut kuitenkin toisenlainen näkemys omaan historiaan ja perinteeseen. Vuonna 1856 luostarin johtaja igumeni Damaskin julkaisi kirjansen *Ondrusovan–Nikolaoksen-erakkola*

Ondrusovan luostarin hyväksi. Sen mukaan ”Andrei halusi tulla opettajansa pyhittäjä Aleksanterin kaltaiseksi, siksi hänen, kuten myös hänen esikuvansa, kerrotaan menneen ensin kilvoittelemaan Valamon luostariin, jossa hänet vihittiin munkiksi nimellä Adrian. Vasta tämän jälkeen hän ryhtyi perustamaan omaa luostaria Laatokan rannalle valamolaisten vanhusten ja Aleksanteri Syväriläisen siunauksella”.¹⁰ Vuoteen 1901 mennessä saman tulkintalinjan omaksui myös syväriläinen traditio.¹¹

Nyt löydetty käsikirjoitus *Igumeni Innokentin kertomus pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisesta* (Сказание о Преподобном отце нашем Адриане Андрусовском. Игумена Иннокентия) on kirjoitettu Valamon luostarissa vuonna 1813 ja se on kiistatta igumeni Damaskinin julkaisun prototyyppi, vaikkakin sitä on ratkaisevasti muunneltu, mikä selviää seuraavasta yksityiskohtaisemmasta analyysistä.

TEKSTIANALYYSI

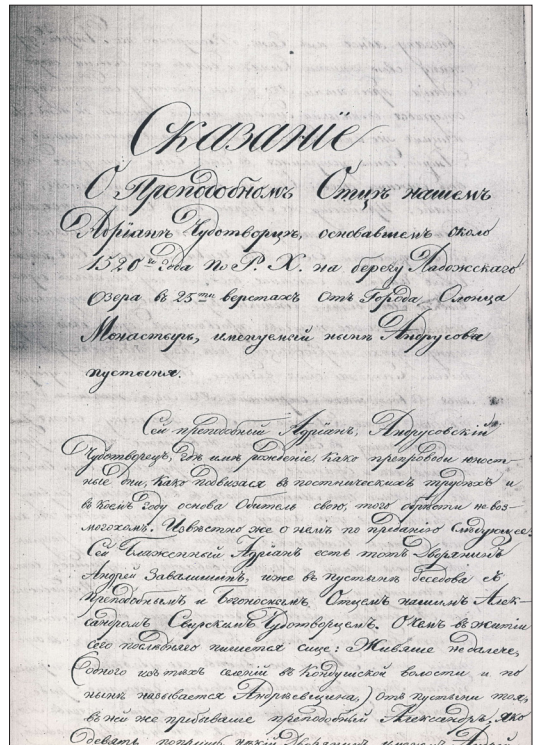
Igumeni Innokentin kertomus pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisesta

Kertomus on ilmeisesti ensimmäinen yritys koota tietoja pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisesta ja hänen liitetyistä ihmeistä. Tähän Valamon igumeni Innokentilla¹² oli omat henkilökohtaiset syynsä, nimittäin eräiden yhteensattumien vuoksi hänessä heräsi innostus kunnostaa Ondrusovan erakkola. Mainittu teksti sisältää sekä lainauksia kirjallisesta ja suullisesta perimätiedosta että myös Innokentin omista kokemuksista.

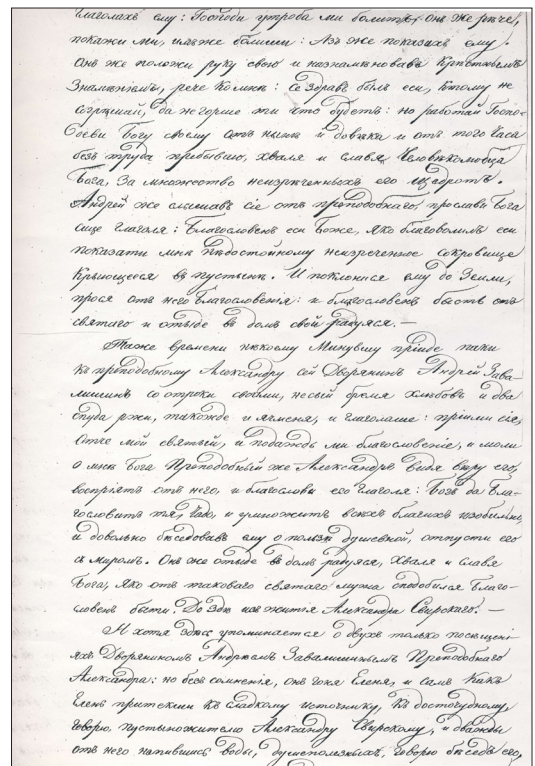
Käsikirjoituksen sivu 1, kuva 1. Innokentin *Kertomus* on rakennettu kronologisesti ja käsittää 11 tiiviisti käsinkirjoitettua sivua. Se alkaa informatiivisella otsikolla: ”Kertomus meidän isästämme pyhittäjä Adrianista, ihmeidentekijästä, joka perusti luostarin, jota nykyään kutsutaan Ondrusovan erakkolaksi, Laatokan rannalle noin 25 virstaa Anuksen kaupungista vuoden 1520 jKr. tienolla.” Prologissa kerrotaan, että pyhittäjä Adrian Ondrusovalainen on sama henkilö kuin aatelismies Andrei Zavališin,¹³ joka erämaametsässä keskusteli pyhän Aleksanteri Syväriläisen kanssa. Tätä seuraa neljän sivun pituinen suora lainaus Pyhän Aleksanteri Syväriläisen elämäkerrasta, jossa kerrotaan aatelismies Andrei Zavališinin käynnistä Aleksanterin luona.¹⁴

Käsikirjoituksen sivu 5, kuva 2. Elämäkerran mukaan pajari Andrei Zavalšin, jonka maatala sijaitsi lähellä Aleksanterin erakkomajaa, kohtasi tämän ensimmäistä kertaa ollessaan metsästysretkellä.¹⁵ Zavalšinin saapuessa Aleksanteri tiedusteli, kenet hän oli saanut vieraakseen. Tämä vastasi, että hänen nimensä on Andrei ja että hän on kotoisin Mosko-

- 5 Ratšin 1852 (reprint 2000), 382.
- 6 Zverinski 1890, 199.
- 7 Barsov 1884, osa IV, 1–4.
- 8 Elämäkerta kirjoitettiin vuonna 1545, vain 12 vuotta Aleksanterin kuoleman jälkeen. Kirjoittaja on Syvärin luostarin igumeni Irodion.
- 9 Erakkolan perustamisvuodeksi Barsov arvioi 1500-luvun alun. Siihen viittaa vuodelta 1608 peräisin oleva tsaari Vasili Šuiskin valtakirja, jossa hän todistaa Ondrusovan luostarin oikeudet. Ne luostari sai suuriruhtinas Vasili III:n aikana (kuoli v. 1533) ja tsaari Iivana IV Julma laajensi niitä vuonna 1548. Valtakirjan tekstistä käy ilmi, että jo vuonna 1548 luostarissa oli kaksi kirkkoa, joista toinen oli pyhitetty pyhälle Nikolaokselle ja toinen Neitsyt Marian temppeliintuomisen juhalle. Lahjoituskirjan kopio, Barsov 1884, 17–19.
- 10 Tätä perimätietoa on säilytetty ja vaalittu Valamon luostarissa. Todisteena siitä ovat lukuisat käsin kirjoitetut 1800-luvun valamolaiset kronikat, esimerkiksi *Описание первоклассного Спасопреображенского Валаамского монастыря 1863*, joissa Adrian Ondrusovalainen mainitaan Valamon luostarin kilvoittelijana. Kyseisiä käsikirjoituksia säilytetään nykyisin Valamon luostarin arkistossa Uudessa Valamossa Heinävedellä.
- 11 *Описание Александрo-Свирскаго монастыря 1901*, 19; Преподобный Адриан Ондрусовский, www-sivut.
- 12 Innokenti toimi Valamon luostarin igumenina vuosien 1801 ja 1823 välisenä aikana.
- 13 Kaikki tunnetut lähteet ovat yksimielisiä siitä, että aate-lismies Andrei Zavalšin, josta kerrotaan pyhän Aleksanteri Syväriläisen elämäkerrassa, on sama henkilö, kuin startets Adrian Ondrusovan luostarista. Zavalšinin oleskelun syistä Syvärin mailla esiintyy kuitenkin näkemys-eroja. Syvärin ja Valamon luostarin perinne kuvaa Andrei Zavalšinia hovin arvostamaksi ja itse suuriruhtinas Iivana III:n rakastamaksi henkilöksi. Aleksanteri Syväriläisen elämäkerrassa kerrotaan Andreilla olleen Syvärin varrella sukutila, jossa hän vietti aikaansa metsästäen. Historioitsija Barsovin mukaan Andrein ollessa Iivana III:n hovimestarina Moskovassa hän syyllistyi johonkin tekoon, josta rangaistuksena hänet karkotettiin omalle sukutilalleen Syvärille. Barsov 1884, 1.
- 14 Tiedetään varmasti, että 1700-luvun loppupuolella Valamon luostarin omistuksessa oli useita kappaleita Pyhän Aleksanteri Syväriläisen elämäkertaa, joita myös kopioitiin luostarissa ja monet niistä ovat säilyneet nykypäiväin asti. Esim. Valamon luostarin arkisto, os. XII; N 212.
- 15 Tekstissä on suluisia lisäys, jonka mukaan Andrei asui Kondušin alueella, Andrejevšina-nimisessä kylässä.

Kuva 1. Käsikirjoituksen sivu 1.

Kuva 2. Käsikirjoituksen sivu 5.

van alueelta. Syvärin maille hän oli lähtenyt Venäjän valtiaan suuriruhtinas Iivana III Vasiljevitsin käsystä. Metsästäessään omilla maillaan Andrei löysi sattumalta erakon asumuksen. Andrein vannottua valalla, että kaikki hänen kertomansa jää salaisuudeksi, Aleksanteri kertoi, että hän kilvoitteli ensin Vapahtajan luostarissa Valamossa ja sieltä lähdettyään oli viettänyt jo seitsemän vuotta erakkona.

Välittömästi tämän jälkeen kerrotaan myös Andrei Zavališinin toisesta käynnistä Aleksanterin luona. Tällä kertaa Andrei saapui palvelijoidensa kanssa ja toi Aleksanterille lahjana runsaasti viljaa. Tätä seuraa pitkä keskustelu, josta Andrei on iloinen ja Jumalalle kiitollinen, kuten kirjoittaja kertoo. Tähän loppuu Pyhän Aleksanteri Syväriläisen elämäkertatekstin lainaus ja kirjoittaja tuo esille päätelmän, jonka mukaan keskustelut pyhän Aleksanterin kanssa ratkaisivat Andrein kohtalon: ”hän jätti maailman, luopui koko omaisuudestaan ja meni ensin kilvoittelemaan vasta perustamisvaiheessa olevaan Syvärin luostariin, jossa hänet vihittiin munkiksi nimellä Adrian. Jonkun ajan kuluttua vuonna 1520 isä Aleksanterin siunauksella Adrian perusti erakkolan Laatokan rannalle”.

Käsikirjoituksen sivu 6, kuva 3. Seuraavaksi Innokenti tietää kertoa Adrianin käynnistä Moskovassa ilmoittamalla, että kyseinen tieto on löydettävissä venäläisestä niin sanotusta Nikonin kronikasta vuodelta 1549. Tämä tieto pitää paikkansa. Nimittäin samana vuonna syntyi tsaari Iivana IV Julman ensimmäinen lapsi, tytär Anna. Nikonin kronikan mukaan Iivana IV Julma järjesti juhlallisen kastetilaisuuden Neitseen luostarissa Moskovassa. Lapsen kastajina toimivat starets Adrian Ondrusovan luostarista ja starets Gennadi Sararaiskin luostarista, jumalanpalveluksen toimitti Kolminaisuuden Sergein luostarin igumeni Serapion Kurtsov.¹⁶ *Kertomuksen* kirjoittaja arvelee, että Adrian kutsuttiin tärkeään tehtävään juuri siksi, että tsaari Iivana IV tunsu Adrianin ansioituneen entisessä valtiollisessa palveluksessaan ja tiesi tämän ankarasta kilvoituksesta ja siitä johtuen luotti häneen.

Kirjoittaja jatkaa perimätietoon pohjautuvalla kertomuksella, jonka mukaan Adrian joutui rosvojen hyökkäyksen uhriksi paluumatkallaan Moskovasta, mutta hänellä ei ollut mukanaan mitään

”tsaarin aarteita”. Myöhemmin Adrian ilmaantui unessa oman luostarinsa veljille ja kertoi heille kohtaavansa marttyyrikuoleman ja ilmoitti myös kuolinpaikkansa. Hän pyysi veljiä hakemaan hänen ruumiinsa metsästä ja hautaamaan sen erakkolaan. Munkit toteuttivat johtajansa toivomuksen täsmällisesti. Kirjoittaja jatkaa, että myös nykypäivänä Ondrusovan luostarin alueella sijaitsevien Adrianin pyhäinjäännösten tähden ja Kristuksen armosta tapahtuu merkillisiä ihmeitä.

Käsikirjoituksen sivu 8, kuva 4. Seuraa varsinaisen igumeni Innokentin kertomus (sivut 8–11), joka pohjautuu hänen omiin kokemuksiinsa. Tämä on saman tarinan käsikirjoitettu versio, joka julkaistiin myöhemmin lyhennettynä igumeni Damaskinin myötävaikutuksesta vuonna 1856. Neljä sivua pitkä, yksityiskohtia täynnä oleva Innokentin tarina kertoo hänen asiointistaan Laatokan vesireiteillä, joutumisesta kuolemanvaaraan myrskössä ja ihmeellisestä pelastumisesta. Silminnäkijän kuvaus tapahtumista antaa monenlaista tietoa empiiriselle tutkimukselle ja on siksi tärkeä osa uudelleen löydettyä käsikirjoitusta.

Tapahtuma-aika on elokuu vuonna 1782. Igumeni Innokenti, siihen aikaan vielä pappismunkki, oli muutaman luostariveljen kanssa palaamassa kauppamatkalta Novaja Ladogasta veneellä Valamon luostariin lastinaan leipää. Tämä seikka todistaa, että 1700-luvun loppupuolella Valamon luostari oli riippuvainen tavaran tuonnista mantereelta, nimittäin Venäjältä tuodusta viljasta. Veneilijät tunsivat hyvin reitin ja myös Laatokan vaarat. Tällä kertaa myrsky yllätti heidät Ondrusovan erakkolan läheisyydessä. Vene iskeytyi karille ja tuhoutui. Uskoen rukouksen voimaan Innokenti pyysi lakkaamatta apua pyhittäjä Adrianilta ja pyhältä Nikolaos ihmeidentekijältä. Hän lupasi jälleenrakentaa tyhjillään seisoneen Ondrusovan luostarin, mikäli jäisi eloon. Myrskyn vähitellen rauhoituttua haaksirikosta selviytyneet pääsivät Laatokan itäiselle autille rannalle Ondrusovan erakkolan läheisyyteen.

Kertomuksessa huomionarvoisia ovat Innokentin avunpyyntö nimenomaisilta pyhiltä ja lupaus Ondrusovan luostarin kunnostamisesta. Tiedetään, että Innokenti (Morujev) oli itsekin kotoisin Aunuksen alueelta ja oli saanut jo nuorena innostuk-

sen ryhtyä munkiksi. Niinpä vuonna 1765 hänestä tuli Valamon luostarin asukas ja munkiksi hänet vihittiin vuonna 1772.¹⁷ On ilmeistä, että hän tunsi hyvin paikalliset pyhäköt ja pyhimykset. On siis luontevaa, että häden hetkellä Innokenti kääntyi tunnetun merellä matkustavien pelastajan pyhän Nikolaoksen ja myös kotiseudun pyhittäjä Adrianin puoleen. Tämä tapaus vahvistaa aiemmin tutkimuksessani¹⁸ esittämäni väitteen, että Adrianin paikallinen kunnioitus on säilynyt siitä huolimatta, että Ondrusovan luostarin historiassa on ollut raskaita ajanjaksoja 1600-luvulta 1800-luvun alkuun.¹⁹

Kertomus jatkuu tiedolla, että pelastuneet lukivat ensin kiitosrukoukset Ondrusovan luostarin alueella ja menivät vasta sitten kertomaan ihmepeleistään Aunuksen katedraalin kirkkoherralle. Tämän jälkeen he jatkoivat matkaansa Syväriin luostariin Novgorodin apulaispiispa Viktorin luo. Häneltä Innokenti anoi lupaa asettua asumaan Ondrusovan erakkolaan. Sellaisen luvan myöntäminen ei kuitenkaan kuulunut apulaispiispan määräysvaltaan ja niinpä hän neuvoi Innokentia kääntymään tässä kysymyksessä Novgorodin ja Pietarin arkkipiispa Gabrielin puoleen.²⁰ Matkustaminen arkkipiispan luo ei ilmeisesti ollut kiireellistä, koska seuraavaksi Innokenti vuokrasi uuden veneen ja kävi pelastamassa karilta sen osan lastia, joka oli vielä pelastettavissa ja kuljetti sen Valamoon.

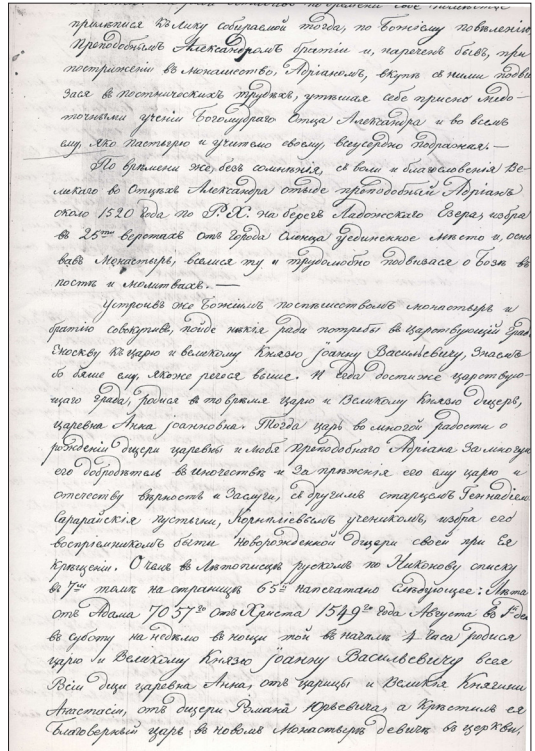
16 ПСРЛ 1965, т. XIII, 158.

17 Валаамский монастырь и его подвижники 2005, 240.

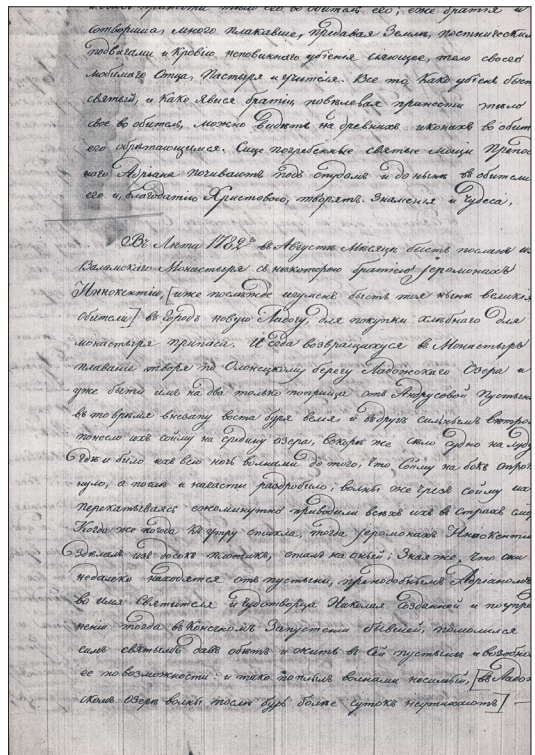
18 Karvonen 2008, 115.

19 1600-luvun alussa ruotsalaiset hävittivät luostarin toistamiseen. Vuodesta 1638 lähtien vuoteen 1664 toiminta erakkolassa jatkui, mistä todisteena ovat kirjanpitokirjat. Руккописи Александрo-Свирского монастыря 1901, 17. Vuonna 1687 luostarin rauniolle yritettiin perustaa naisluostari nunnä Feklan johdolla, mutta jo vuonna 1723 erakkolan ollessa taas miesluostari se yhdistettiin Sántämään. Vuonna 1764 Ondrusovan erakkola jäi Syväriin luostarin alaisuuteen ja pian sen jälkeen se lakkautettiin. Barsov 1884, 8; Strojev 1877, st. 1011.

20 Sekä apulaispiispa Viktor että arkkipiispa Gabriel ovat historiallisia henkilöitä, jotka toimivat tuona aikana kyseisissä viroissa.

Kuva 3. Käsikirjoituksen sivu 6.

Kuva 4. Käsikirjoituksen sivu 8.

Käsikirjoituksen sivu 9, kuva 5. Kuukauden kulluttua pyhä Nikolaos ja pyhittäjä Adrian ilmestyivät Innokentin unessa ja muistuttivat hänen antamastaan lupauksesta. Unen mukaan lupauksen pitkitäminen merkitsisi Innokentille uusia vaikeuksia. Ja näin tapahtuikin. Vuoden kuluttua Innokentin ollessa taas matkalla, tällä kertaa hakemassa leivän ohella tiiliä ja muurareita Novaja Ladogasta, paluumatkalla Valamon luostariin hänet yllätti edellistä pahempi myrsky. Haaksirikko tapahtui tällä kertaa Ondrusovan erakkolan läheisyydessä. Innokenti aavisti, että hänelle annettiin ankara opetus lupauksen pettämisestä. Hän rukoili entistä palavammin ja lupasi tällä kertaa mennä arkkipiispan luo ja viedä lupaamansa asian päätökseen. Rukousvastauksena oli pelastuminen ja myrskyn rauhoituttua rantautuminen Konevitsan luostarin rannoille.

Käsikirjoituksen sivu 11, kuva 6. Tutkimuskirjallisuudesta tiedetään, että työt Ondrusovan luostarin kirkon kunnostamiseksi alkoivat vuonna 1808 luostarin saaman huomattavan rahalahjoituksen myötä. Mutta vielä vuonna 1813 Innokenti, joka silloin oli jo Valamon luostarin igumeni, näki *Kertomuksen* mukaan painajaisunta, jossa hän oli taas uppoamaisillaan olevassa veneessä. Ja jälleen Innokenti keskusteli unessa pyhittäjä Adrianin kanssa, joka vakuutti hänelle, että oli otollinen hetki siirtyä asumaan Valamosta Ondrusovan luostariin. Tähän loppuu igumeni Innokentin kertomus.

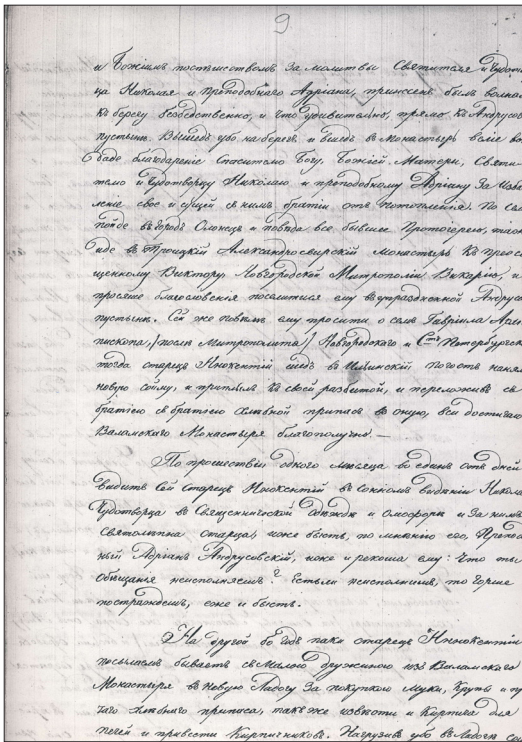
Valamon luostarin rakentaja Joosef Šarovin onneton seikkailu

Seuraavaksi analysoin kokoelman toista asiakirjaa nimeltä *Valamon luostarin rakentaja Joosef Šarovin onneton seikkailu* (Нещастное приключение Балаамского Монастыря Строителя Иосифа Шарова). Prologissa kerrotaan, että Joosef²¹ itse on kertonut onnettomasta seikkailusta serkulleen virkailija K. V. K:lle ja Novaja Ladogan katedraalin papille isä Georgille, kun kyseiset henkilöt vierailivat Valamon luostarissa vuonna 1769. Jää epäselväksi, milloin *Seikkailu* kirjoitettiin muistiin ja kuka oli kirjoittaja. Kuitenkin merkinnän mukaan asiakirja, jota säilytettiin Pietarissa, kopioitiin Konsistorin luvalla vuonna 1792. Asiakirja käsittää neljä sivua.

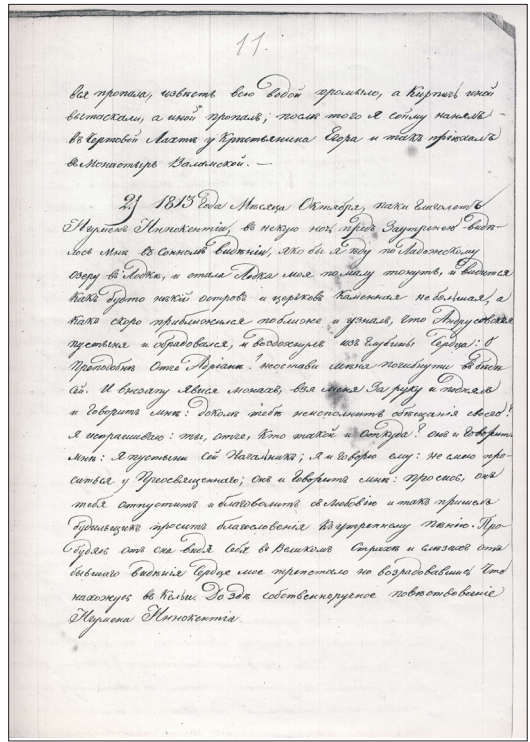
Joosef Šarovin kertomuksen (ks. kuva 7) kieli on tyyliään vanhempi, mutta sisällöltään se on vastaavanlainen kuin igumeni Innokentin kertomus. Tapahtuma-aika on lokakuu vuonna 1723. Valamon luostarin rakentaja [tuolloin vielä taloudenhoitaja] Joosef oli silloin venematalla [Novaja]²² Ladoga-kaupungista Valamon luostariin mukanaan tavaramalasti ja kaksi palvelijaa. Ondrusovan luostarin läheisyydessä alkoi myrsky, jonka vuoksi vene joutui ahdinkoon ja myös palvelijat katosivat aaltoihin. Joosefin sanojen mukaan hän sai itse ihmepelastuksen Jumalan armosta ja pyhän Nikolaoksen suojeluksen myötävaikutuksesta. Joosef kertoo yksityiskohtaisesti monista koettelemuksista ja lopuksi avusta, jota hän sai paikallisilta kalastajilta ja myös eräältä munkilta. Munkin nimeä ei mainita, sanotaan vain, että hän oli tullut paikalle lähiluostarista. On ilmeistä, että kyseinen luostari oli juuri Ondrusovan erakkola, koska se toimi vielä vuonna 1723.

Todisteita asiasta saadaan eräästä säilyneestä Valamon veljestön kirjeestä, joka on osoitettu Kirilo-Belozerskin luostarin arkkimandriitta Irinarhille ja päivätty marraskuun 5. päivänä vuonna 1723. Kirjeessä pyydetään, että arkkimandriitta Irinarh määräisi luostariin uuden rakentajan [johtajan] ja kerrotaan, että veljestön valinta osui Joosefiin. Samalla todetaan, että Valamon luostarin taloudellinen tilanne on huono ja sitä pahentaa entisestään taloudenhoitaja Joosefin onnettomuus Laatokan vesillä Ondrusovan luostaria vastapäätä. Onnettomuudessa kaikki veneessä oleva tavara ja myös kaksi palvelijaa hukkuivat. Joosef itse jäi eloon ihmeen ansiosta.²³ Vastauksena arkkimandriitta Irinarh vahvisti kirjeessään taloudenhoitaja Joosefin Valamon luostarin johtajaksi helmikuun 12. päivänä vuonna 1724. Tiedetään, että rakentajakauden aikana vuoteen 1745 Joosef oli tehnyt paljon Valamon luostarin hyväksi, muun muassa sen luostariaseman vahvistamiseksi ja omaisuuden kartuttamiseksi. Joosef kuoli oletettavasti vuonna 1770.

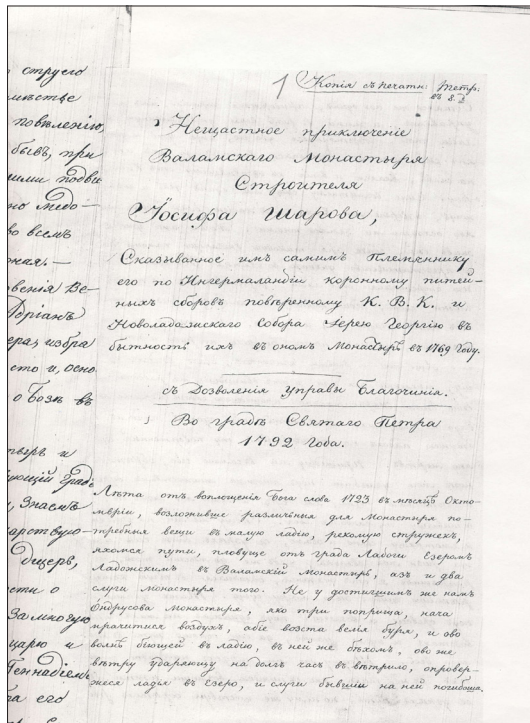
Se, että entinen rakentaja, silloinen munkki Joosef kertoi vuotta ennen kuolemaansa tuttaville omasta ihmepelastuksestaan todistaa, miten tärkeänä hän piti tapahtumaa. Jää epäselväksi, kuka liitti Joosefin *Seikkailun* samaan kokonaisuuteen *Kertomuksen* kanssa. Mahdollisesti itse igumeni

Kuva 5. Käsikirjoituksen sivu 9.

Kuva 6. Käsikirjoituksen sivu 11.

Kuva 7. Joosef Šarovin kertomus. Käsikirjoituksen sivu 1a.

- 21 Joosef Šarov oli kotoisin Staraja Ladoga -kaupungista, toimi Valamon luostarin rakentajana (johtajana) 1724–1745 välisenä aikana.
- 22 Tekstissä mainittu Ladoga-kaupunki on ilmeisesti Novaja Ladoga, joka sijaitsee Laatokan etelärannalla, Olhavanjoen suulla. Se sai kaupunkioikeudet vuonna 1704 Pietari Suuren käskystä. Staraja Ladoga oli kaupunki vuoteen 1703 ja sijaitsee Olhavanjoen rannalla 13 km Laatokasta etelään.
- 23 РГАДА:ф. 1441, оп. 2, ед. хр. 2573, л. 19-19 об., 20. Teoksessa Иеродиакон Онуфрий (Маханов) 2005, с.40.

Innokenti, sen jälkeen kun hän oli kokenut ihmelastuksen vuonna 1782, alkoi kerätä kirjallista materiaalia Ondrusovan luostarista ja säilytti sen erillisinä papereina, ennen kuin hän vuonna 1813 kokosi ne yksiin kansiin. Toinen mahdollisuus on, että Innokentin *Kertomus* ja Joosefin *Seikkailu* yhdistettiin vasta myöhemmin.

Ondrusovan erakkolan vuoden 1813 jälkeisestä ajasta tiedetään seuraavaa. Vuonna 1814 erakkolaan tulivat ensimmäiset asukkaat. Tuolloin Ondrusovan erakkola otettiin Valamon luostarin alaisuuteen. Vuodesta 1818 Ondrusova alkoi toimia itsenäisenä luostarina.²⁴ Valamon luostarin igumeni Innokenti tunnetaan Venäjän hallitsija Aleksanteri I:n hyvänä ystävänä. Aleksanteri I:n käynti Ondrusovan erakkolassa vuonna 1819 vaikutti ratkaisevasti jälleenrakenteilla olleen luostarin kehitykseen. Erakkolassa käymisensä jälkeen hallitsija antoi sinne runsaita lahjoituksia. Hallitsija Aleksanteri I:n kiinnostus pyhittäjä Adriania kohtaan selittyy myös sillä, että keisari Aleksanteri I:n mielestä Ondrusovan luostarissa levänneet Adrianin pyhänjäännökset olivat näkyvä side Romanovin dynastian varhaishistoriaan.²⁵

Ondrusovan erakkola oli alkuvaiheessa täysin riippuvainen Valamon luostarista ja vaurastui muutamassa vuodessa. Vuoden 1828 jälkeen se siirrettiin jo itsenäisenä luostarina Aunuksen hiippakunnan alaisuuteen. Luostarin perustajan Adrian Ondrusovalaisen kultille oli siis olemassa tarve. Hänestä perimätietona säilyneitä kertomuksia alettiin kirjoittaa muistiin jo aiemmin, mistä todistavat edellä analysoidut kertomukset. Niiden pohjalta on osoitettavissa, että pyhittäjä Adrianin elämäkerta kirjoitettiin Valamon luostarin vaikutuspiirissä.

Igumeni Damaskinin kirje

Seuraavaksi tarkastelen samaan käsikirjoitettuun kokonaisuuteen liitettyä igumeni Damaskinin kirjettä. Damaskin toimi Valamon luostarin igumenina 1839–1881, hänet tunnetaan Valamon luostarin rakentajana ja kehittäjänä sekä luostarin historiaan liittyvän perimätiedon kerääjänä. Vuonna 1847 kirjoitettu kirje on osoitettu herralle nimeltä Anemnovist Tihonovitš. Siinä igumeni Damaskin toivottaa Jumalan rauhaa ja Valamon ihmeidentekijöiden Sergein ja Hermanin siunausta vastaanot-

tajan koko perheelle. Hän toivoo myös, että kyseinen herra vie eteenpäin historioitsija Saharoville kopion käsikirjoituksesta *Valamon luostarin rakentajan Joosef Šarovin onneton seikkailu*, niin että herra Saharov voisi hyödyntää sitä kirjoituksissaan. Omalta osaltaan Damaskin lupaa apua materiaalin keräämisessä ja koko veljestön jatkuvaa rukousta herra Saharovin puolesta. Kirjeessä on igumeni Damaskinin allekirjoitus ja päiväys 23. lokakuuta vuonna 1847.

Kirje (ks. kuva 8) valottaa vuonna 1856 julkaistun *Ondrusovan–Nikolaoksen-erakkola* kirjan valmistumisprosessia. Igumeni Damaskin lähetti nimittäin kaikki mahdolliset kirjalliset löydöt kirja valmistelleelle henkilölle. Jostain syystä Saharoville lähetetty *Valamon luostarin rakentajan Joosef Šarovin onneton seikkailu* ei päässyt *Ondrusovan–Nikolaoksen-erakkola* julkaisun sivuille, todennäköisesti siksi, että se liittyy Ondrusovan luostarin traditioon vain välillisesti. Sen sijaan *Igumeni Innokentin kertomus pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisesta* on julkaisussa hyvin keskeisessä roolissa. On ilmeistä, että julkaisussa Adrianista tehtiin Valamon luostarin kasvatti, vaikka igumeni Innokenti oli selvästi eri mieltä eikä ajatukselle ollut historiallista perustaa.

Pyhittäjä Adrianin liittäminen valamolaiseen perinteeseen ei kuitenkaan ollut igumeni Damaskinin keksintöä. Nimittäin yhdessä 1800-luvun alun käsikirjoitetussa lähteessä, luostarin ohjesäännössä eli *Ustavissa* Valamon luostarin kilvoittelijoiden joukossa mainitaan Aleksandr Ondrusovalainen; ehkä virheellisesti, kyseessä on nimittäin mitä todennäköisimmin Adrian Ondrusovalainen. Paperin vesileima on vuodelta 1799, mutta niin varhainen lähde ei kuitenkaan ole. Kyseinen *Ustav* sisältää muun muassa kertomuksia tapahtumista vuodelta 1784 vuoteen 1822,²⁶ joten se on kirjoitettu vasta viimeksi mainitun vuoden jälkeen.

Pyhäksi julistamisesta

Adrian Ondrusovalaisen varhaisinta elämäkerta ei tunneta. Voidaan kuitenkin olettaa, että hänen kulttinsa syntyi jo 1500-luvun loppupuolella, heti hänen kuolemansa jälkeen, ja että se on säilynyt suullisena perimätietona 1800-luvun alkuun, jolloin se kir-

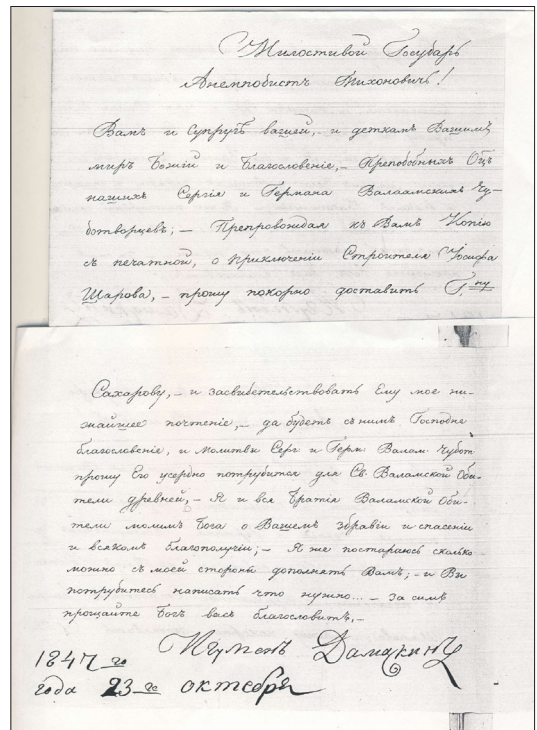
joitettiin muistiin viimeistään vuonna 1813. Historioitsija Golubinski sijoittaa teoksessaan Adrian Ondrusovalaisen niiden pyhien joukkoon, joiden kanonisoinnista ei ole tietoa. Adrianin kuolema hän tietää kertoa sen tapahtuneen 26. elokuuta vuonna 1549. Nojautuen erääseen lakiasiakirjaan vuodelta 1659, jossa Adriania nimitetään jo pyhittäjäksi ja ihmeidentekijäksi, Golubinski arvioi, että Adrian Ondrusovalaista kunnioitettiin pyhänä paikallisesti jo 1600-luvulla.²⁷

On todellakin ilmeistä, että alussa pyhittäjä Adrian Ondrusovalaista kunnioitettiin paikallisesti, koska vuonna 1836 julkaistu kaikkia Venäjän pyhiä koskeva hakuteos ei vielä tunne häntä.²⁸ Tätä näkemystä vahvistaa myös *Venäjän kaikkien pyhien virheetön luettelo* vuodelta 1903, jonka mukaan paikallisen pyhän, pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisen muistopäivä on hänen nimipäivänään 26. elokuuta. Pyhittäjä Adrianin ansioihin on luettu myös Ondrusovan luostarin perustaminen.²⁹ On selvää, että Valamon luostarin igumeni Damaskinin myötävaikutuksesta pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisen nimi on päässyt yleiskirkallisesti kunnioitettujen pyhien joukkoon.

Pyhittäjä Adrianin muistopäivää koskeva traditio vaihtelee eri lähteissä. Joissakin Adrianin kuolinpäiväksi on esitetty toukokuun 15. päivää ja hänen pyhäinjäännöstensä löytämisspäiväksi toukokuun 18. päivää.³⁰ Joidenkin toisten lähteiden mukaan 26. elokuuta on Adrianin kuoleman ja nimipäivän muistopäivä.³¹ Esiintyy myös päivämäärä 17. toukokuuta, joka on merkitty Adrianin pyhäinjäännösten löytämisen muistopäiväksi.³² Kaikki edellä mainitut päivämäärät perustuvat perimätietoon. Yksi niistä, 26. elokuuta, näyttää kuitenkin ensisijaiselta, koska se on aidoimmin perusteltavissa. Tuona päivänä kirkossa muistellaan neljännellä vuosisadalla elänyttä marttyyri Adrianosta. On siis luontevaa ja myös kirkon tradition mukaista muistella Adrian Ondrusovalaista, marttyyrikuoleman kohdannutta, hänen kaimansa muistopäivänä.

KOLMEN JOHTAJAN TESTAMENTTI

Edellä on analysoitu kolmea yksin kansiin sidottua käsikirjoitusta. Niiden kirjoittamistautojen tarkempi selvittely osoittaa, että kyseessä on mer-

Kuva 8. Igumeni Damaskinin Kirje.

- 24 Barsov 1884, 8–11; Ondrusova–Николаевская пустынь 1856, 19–23; Кожевникова 2001, 78–79.
- 25 Romanovin dynastian ensimmäisen hallitsijan Mikaelin vallanperimysvaatimusta oli perusteltu sillä, että hänen isotätinsä Anastasia Romanovna oli naimisissa tsaari Iivana IV Julman kanssa. Starets Adrian puolestaan oli heidän ensimmäisen lapsensa kummi.
- 26 Устав общежительный, с. 123–124 об. Библиотека Валаамского монастыря, XII, 416.
- 27 Golubinski 1903, 154.
- 28 Словарь исторический о святых, прославленных в российской церкви, и о некоторых подвижниках благочестия, местно чтимых 1836, Санкт Петербург.
- 29 Верный месяцеслов 1903, 28.
- 30 Русские святые 2000, 512–514.
- 31 Святые земли Карельской, www-sivut; ПИЦК 2004; Ortodoksinen kalenteri 2005.
- 32 Православный календарь 2005, www-sivut; Saint Herman Calendar 2004.

kittävä kokonaisuus, jolla on uutta tieteellistä arvoa sekä Valamon luostarin historian että hagiografian tutkimukselle. Huolimatta siitä, ettei varmasti tiedetä, kuka kokosi asiakirjat yhteen, kokonaisuus on koottu määrätietoisesti: kokoelma muodostaa kolmen luostarinjohtajan testamentin. Kaikki kolme igumenia Joosef, Innokenti ja erityisesti Damaskin muistetaan Valamon luostarissa pitkäaikaisina johtajina, jotka voimiaan säästämättä tekivät Valamon luostaria tunnetuksi. Heidän rinnallaan myös Ondrusovan luostari ja sen perustaja Adrian saivat mainetta.

Valamon luostarin rakentaja Joosefin tarinan tarkoituksena on vaikea jäljittää. Luostarilaitoksen piirissä syntyneessä traditiossa kaikki pyhiin ihmisiin liittyneet ihmetteot kirjoitettiin muistiin ja ne ovat säilyneet elinvoimaisina aina näihin päiviin asti. Näyttää siltä, että Joosef piti yksinkertaisesti tärkeänä hänen vuonna 1723 kokemaansa ihmepeleistä, josta hän oli kiitollinen pyhittäjä Adrian Ondrusovalaiselle. Näin muistiin kirjoitetusta *Joosefin seikkailusta*, jossa kirjoittaja korostaa Adrianin yliluonnollista roolia, muodostui kunnianosoitus pyhittäjälle, jonka merkitystä haluttiin tehdä tunnetuksi tuleville sukupolville.

Vuonna 1782 ihmepelellyksen niin ikään saman pyhittäjän ansiosta kokenut igumeni Innokenti nosti Adrianin kunnioituksen vielä merkittävämmälle tasolle. Igumeni Innokenti keräsi ja dokumentoi tarkasti kaiken siihen asti saatavilla olleen tiedon paikallisesta pyhittäjästä Adrian Ondrusovalaisesta. Hänen omiin kokemuksiinsa perustuvasta kauaskantoisesta *Kertomuksestaan* tuli myöhemmin ei pelkästään ondrusovalaisen, vaan myös valamolaisen tradition merkittävä osa. Innokentin suurin huoli oli tuolloin, että ihmeidentekijä Adrianin perustama Ondrusovan luostari seisoisi tyhjiillään, mikä sai hänet ryhtymään tositoimiin luostarin jälleenrakentamiseksi. Siitä tulikin Innokentin varsinainen elämäntyö. On ilmeistä, että jo igumeni Innokentin aikana Valamon luostarista alettiin rakentaa mahtipontista kuvaa, jonka vaikutusta lähistöllä sijaitseviin pikkuerakkoloihin haluttiin korostaa. Merkillistä kuitenkin on, että vielä vuoden 1813 käsikirjoituksessaan Innokenti on vahvasti sitä mieltä, että Adrian ei kuulu vala-

molaiseen traditioon. Innokentin mukaan Adrian kilvoitteli ja perehtyi munkkeuden saloihin ennen oman erakkolansa perustamista Syvärin luostarissa pyhän Aleksanteri Syväriläisen johdolla.

Igumeni Damaskinin toimintaa 1800-luvun jälkipuoliskolla tarkasteltaessa voidaan puhua jo tarkoituksellisesti Valamon ”pyhimyspantheonin” kasvattamisesta. Tätä koskevat valmistelut aloitettiin jo hyvissä ajoin. Niinpä pyhittäjä Adrian Ondrusovalaista koskeva materiaali koottiin yksiin kansiin ja lähetettiin eteenpäin toimittajille jo vuonna 1847. Kukoistuksen huipulla olevan luostarin johtajana Damaskin julkaisi vuonna 1856 pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisen elämäkerran liittäen Adrianin Valamon luostarin veljestöön. Vaikka historioitsija Barsov totesi myöhemmin vuonna 1881 tieteellisessä tutkimuksessaan, ettei tälle ajatukselle ole osoitettavissa mitään historiallista perustelua, hänen oikaisunsa joko ei saavuttanut kirkkokunnan vaikuttajia tai se jätettiin tarkoituksellisesti huomiotta. 1900-luvulle tultaessa Valamon luostarin auktoriteetti oli jo kiistämätön ja sen populaarihistoriallinen kuva vankka.³³ Kertomus pyhittäjä Adrian Ondrusovalaisesta jatkoi omaa elämäänsä. Damaskinin muotoilemaa Adrianin elämäkertaa kopioidaan, lainataan ja julkaistaan yhä uudelleen.

LÄHTEET

Painamattomat käsikirjoitukset

БИБЛИОТЕКА ВАЛААМСКОГО МОНАСТЫРЯ,
ХЕЙНЯВЕСИ, ФИНЛЯНДИЯ

Сказание о Преподобном отце нашем Адриане
Андрусовском. Игумена Иннокентия 1813 г.

Uusi lähdelöydös, Irina Karvonen 2010, os. XII; N 625 sisältää: 1) *Kertomus meidän isästämme pyhittäjä Adrianista, ihmeidentekijästä, joka perusti luostarin, jota nykyään kutsutaan Ondrusovan erakkolaksi, Laatokan rannalle noin 25 virstaa Aunuksen kaupungista vuoden 1520 jKr. tienolla.*

2) *Valamon luostarin rakentajan Joosef Šarovin onneton seikkailu.*

3) *Igumeni Damaskinin kirje.*

БИБЛИОТЕКА ВАЛААМСКОГО МОНАСТЫРЯ,
ХЕЙНЯВЕСИ, ФИНЛЯНДИЯ

Лицевое житие преподобного Александра Свирского, ос. XII; N 212.

БИБЛИОТЕКА ВАЛААМСКОГО МОНАСТЫРЯ,
ХЕЙНЯВЕСИ, ФИНЛЯНДИЯ

Описание первоклассного Спасопреображенского Валаамского монастыря за 1863 год, ос. XII, N 488.

БИБЛИОТЕКА ВАЛААМСКОГО МОНАСТЫРЯ,
ХЕЙНЯВЕСИ, ФИНЛЯНДИЯ

Устав общежительный, ос. XII; N 416.

Painetut laitokset

ЖИТИЕ АЛЕКСАНДРА СВИРСКОГО

По списку XVI века, РНБ³⁴, собрание Погодина, N 874, в серии "Памятники русской агиографической литературы", под редакцией А. С. Герда. Санкт-Петербург: издательство Санкт-Петербургского университета 2002.

ЖИТИЕ И ЧУДЕСА ПРЕПОДОБНОГО И
БОГОНОСНОГО ОТЦА НАШЕГО АЛЕКСАНДРА
ИГУМЕНА, СВИРСКОГО ЧУДОТВОРЦА

1905 Перевод со славянского языка, издание первое Александро-Свирского монастыря. Санкт-Петербург

БАРСОВ, Е.В.

1884 "Андрей Завалишин и его пустынь. Исторический очерк". *Чтения в императорском обществе истории и древностей Российских при Московском Университете*, Т. IV. Москва, 1–19.

ОНДРУСОВА – НИКОЛАЕВСКАЯ ПУСТЫНЬ

1856 Историко-статистический очерк. Составлен усердием настоятеля Валаамского монастыря Игумена Дамаскина. Санкт-Петербург, в типографии Почтового Департамента.

KIRJALLISUUS

KARVONEN, IRINA

2008 *Ryhän Aleksanteri Syväriläisen oppilaat historialliskriittisen tutkimuksen valossa. Lisensiaatintutkimus, Joensuu yliopisto.*

АМВРОСИЙ (ИЕРОМОНАХ)

1807–15 История Российской иерархии I–VII. Москва: Синодальная типография.

ВАЛААМСКИЙ МОНАСТЫРЬ И ЕГО ПОДВИЖНИКИ

2005 Валаамский монастырь и его подвижники. Сост. Священник Александр Берташ и др. Санкт-Петербург: Спасо-Преображенский Валаамский монастырь.

ВАЛААМСКИЙ ПАТЕРИК

2001 Валаамский патерик. Сост. иеродиакон Онуфрий (Маханов). Москва: Паломник.

ВЕРНЫЙ МЕСЯЦЕСЛОВ

1903 Верный месяцеслов всех русских святых, чтимых молебнами и торжественными литургиями общецерковно и местно, оставленный по донесениям Святейшему синоду преосвященных всех епархий в 1901–1902 годах. Москва: Синодальная типография.

ГОЛУБИНСКИЙ, Е.

1903 История канонизации святых в Русской церкви. Москва: Университетская типография.

ЗВЕРИНСКИЙ В.В.

1890 Материалы для историко-топографического исследования о православных монастырях. Санкт-Петербург.

ИЕРОДИАКОН ОНУФРИЙ (МАХАНОВ)

2005 Причал молитв уединенных. Санкт-Петербург: издательство Царское дело.

ИСТОРИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЕ СВЕДЕНИЯ О С.-
ПЕТЕРБУРГСКОЙ ЕПАРХИИ.

1873 Издание С.-Петербургского епархиального историко-статистического комитета. Санкт-Петербург.

КОЖЕВНИКОВА Ю.Н.

2001 "Из истории обитателей Олоонецкой епархии". *Олоонецкая епархия. Страницы истории*. Сост.: Н.А. Басова и др. Петрозаводск: Петрозаводская и Карельская епархия, Национальный архив РК, 6–92.

33 Ks. tarkemmin Kati Parpein tuore väitöskirja *Saints, Legends and Forgeries: The Formation of the Historical Image of Valaam Monastery* (2010, University of Eastern Finland).

34 Российская национальная библиотека. Отдел рукописей. Санкт-Петербург.

ОПИСАНИЕ АЛЕКСАНДРО-СВИРСКОГО
МОНАСТЫРЯ

1901 Свято-Троицкий Александро-Свирский монастырь. Краткая история монастыря, с приложением важнейших документов. Санкт-Петербург: Типография М. Меркушева.

ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ РУССКИХ ЛЕТОПИСЕЙ (ПСРЛ)

1965 Патриаршая или Никоновская летопись. Том 13. Москва: Наука.

РАТШИН, А.

1852 Полное собрание исторических сведений о всех бывших в древности и ныне существующих монастырях и примечательных церквях в России. Москва: Книжная палата, репринт 2000.

СТРОЕВ, П.

1877 Списки иерархов и настоятелей монастырей Российской Церкви. Издание Археографической комиссии. Москва: типография В.С. Балашева.

PAINETUT KALENTERIT

ПРАВОСЛАВНЫЙ ЦЕРКОВНЫЙ КАЛЕНДАРЬ (ПЦК)

2003–2005 Православный церковный календарь, Издательский Совет Русской Православной Церкви.

ORTODOKSINEN KALENTERI 2005

Ortodoksinen kalenteri 2005, Ortodoksisen kirjallisuuden julkaisuneuvosto.

SAINT HERMAN CALENDAR 2004

Saint Herman Calendar 2004, California. St. Herman of Alaska Brotherhood.

WWW-SIVUT

ПРАВОСЛАВНЫЙ КАЛЕНДАРЬ НА 2005 ГОД

2005 Седмица, Православие в Карелии.
<http://eparhia.onego.ru/sedmica.htm>. (3.1.2005.)

Преподобный Адриан Ондрусовский

2005 Монастырь Александра Свирского.
<http://www.svirskoe.ru/ru/alsvirsky/discipleship/adrian>. (3.1.2005.)